

Partnerskap och adoption

Till lagutskottet

Lagutskottet har den 2 april 2002 berett bl.a. socialförsäkringsutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 2001/02:123 Partnerskap och adoption jämte de med anledning av propositionen väckta motionerna.

Socialförsäkringsutskottet begränsar sitt yttrande till effekterna för socialförsäkringen av att registrerade partner gemensamt adopterar ett barn, att en partner adopterar den andra partnerns barn samt att registrerade partner och homosexuella sambor utses som särskilt förordnade vårdnadshavare. Utskottet yttrar sig också över förslaget att homosexuella sambor skall jämföras med heterosexuella sambor när det gäller rätten till tillfällig föräldrapenning.

I flera motioner yrkas avslag på propositionen helt eller delvis men ingen motion tar särskilt upp aspekter på frågor inom socialförsäkringsutskottets område. Utskottet noterar därtill att avslagsyrkandet i motion L26 (kd) yrkande 3 inte omfattar förslaget om homosexuella sambors rätt till tillfällig föräldrapenning.

Utskottets bedömning

Regeringens förslag om adoption och utseende av särskilt förordnade vårdnadshavare föranleder enligt regeringen behov av kompletteringar i bestämmelserna om barnbidrag, underhållsstöd och barnårsvård i ålderspensionssystemet för att klargöra vem av föräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna som i vissa situationer avses när föräldrarna eller vårdnadshavarna är av samma kön. Utskottet tillstyrker dessa lagändringar (lagförslag 3, 5 och 6). Utskottet noterar härvid att eventuella kostnader för anslaget 21:4 Bidrag till kostnader för internationella adoptioner skall finansieras genom omprioriteringar inom ekonomiska ramar.

Några följändringar i bestämmelserna om föräldrapenningförmåner i 4 kap. lagen om allmän försäkring (AFL) föreslås inte. Detta är enligt utskottets mening helt rätt när det gäller bestämmelser i kapitlet som avser förälder eftersom därmed avses såväl biologisk förälder som adoptivförälder. Bestämmelserna om föräldrapenning gäller dessutom i tillämpliga delar vid adoption av barn, varvid tidpunkten då den försäkrade fått barnet i sin vård jämföras med tidpunkten för barnets födelse. Vidare gäller enligt 4 kap. 2 §

första stycket att vid tillämpning av bestämmelserna om föräldrapenningförmåner likställs med förälder bl.a. rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som har vård om barnet samt den som med socialnämnds medgivande tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran i syfte att adoptera det.

Några bestämmelser i 4 kap. AFL gäller modern eller fadern. Utskottet konstaterar att de bestämmelser som enbart gäller modern, eller i vissa fall kvinnan, avser sådana situationer (havandeskap eller förlossning) att de inte blir tillämpliga för en adoptivförälder eller en särskilt förordnad vårdnadshavare. Rätten till tillfällig föräldrapenning enligt 4 kap. 10 § fjärde stycket AFL, de s.k. pappadagarna, avser en fader som avstår från förvärvsarbete i samband med barns födelse för att närvara vid förlossningen, sköta hemmet eller vårda barn. I lagrummet anges att bestämmelserna i tillämpliga delar gäller för en fader vid adoption av barn om barnet inte fyllt tio år, varvid som adoption även anses att någon tar emot ett barn i avsikt att adoptera det. Enligt de generella bestämmelserna i 4 kap. 2 § första stycket skall vid tillämpning av bestämmelserna i kapitlet med förälder likställas, förutom särskilt förordnad vårdnadshavare liksom den som med socialnämndens medgivande tagit emot ett barn i syfte att adoptera det, även den som är eller har varit gift eller har eller har haft barn med föräldern om de varaktigt bor tillsammans. Den som är eller har varit registrerad partner kan redan i dag med stöd av huvudregeln i 3 kap. 1 § andra stycket lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap likställas med förälder, om de varaktigt bor tillsammans. När det gäller tillfällig föräldrapenning följer av 4 kap. 2 § andra stycket AFL att med förälder likställs även den som bor tillsammans med föräldern under äktenskapsliknande förhållanden samt den som tagit emot ett barn för stadigvarande vård och fostran.

Utskottet nödgas konstatera att tillfällig föräldrapenning i form av s.k. pappadagar, som kan utges med högst tio dagar per barn, endast kan tillkomma en förälder eller därmed jämställd som är av manligt kön. Om t.ex. två män gemensamt adopterar ett barn kan en av dem eller båda, dock inte samtidigt, ta ut s.k. pappadagar i anslutning till adoptionen. Skulle två kvinnor gemensamt adoptera ett barn kan ingen av dem ta ut sådan ersättning. Den motsvarande förmån som fr.o.m. den 1 juli 2001 kan tillerkännas annan försäkrad än fader eller moder kan således inte heller tillerkännas den som är adoptivförälder. Eftersom den som är eller har varit registrerad partner till en förälder, om de varaktigt bor tillsammans, enligt gällande bestämmelser likställs med förälder när det gäller föräldrapenningförmåner innebär redan dagens regelverk en ojämlik behandling av kvinnor och män när det gäller rätten till de s.k. pappadagarna.

Enligt utskottets mening är dessa skillnader inte acceptabla. Utskottet har erfarit att man inom Socialdepartementet har uppmärksammat problemet och arbetar på att försöka finna en rättslig reglering som ger en jämlik tillämpning i nämnda situationer. Regeringens nu framlagda förslag om adoption och särskilt förordnad vårdnadshavare avses visserligen inte träda i kraft förrän uppsägningen av den europeiska konventionen om adoption av barn trätt i

kraft, men eftersom ojämlikhet föreligger redan med dagens regler anser utskottet att regeringen snarast bör lägga fram förslag till erforderliga lagändringar. Utskottet förutsätter att så sker utan något tillkännagivande från riksdagens sida.

Regeringen föreslår vidare att en homosexuell sambo skall få rätt till tillfällig föräldrapenning i samma utsträckning som en heterosexuell sambo genom att det i lagen (1987:813) om homosexuella sambor hänvisas till 4 kap. 2 § andra stycket a) AFL. Lagändringen föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Förslaget medför vissa administrationskostnader på Riksförsäkringsverkets ansvarsområde. Kostnadsökningen bedöms dock vara mycket begränsad och skall finansieras inom nuvarande ekonomiska ramar.

Eftersom skillnaderna mellan homosexuellas och heterosexuellas rätt till tillfällig föräldrapenning inte är sakligt motiverade, och då förslaget är fristående från övriga förslag i propositionen, anser utskottet att skillnaderna bör undanröjas så snart som möjligt. Enligt vad utskottet erfarit föreligger inga administrativa hinder att genomföra förändringen redan den 1 juli 2002, varför utskottet tillstyrker förslaget till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor (lagförslag 2) såvitt avser punkt 24 med den ändringen att ikraftträdandet sker den 1 juli 2002. Efter en sådan lagändring kommer dock beträffande de s.k. pappadagarna att föreligga samma ojämlikhet mellan kvinnor och män som ovan redovisats redan gäller för registrerade partner. Det förslag till lagändringar som utskottet anser att regeringen snarast bör lägga fram förutsätts även omfatta homosexuella sambors rätt till tillfällig föräldrapenning.

Stockholm den 18 april 2002

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Maud Björnemalm (s), Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Göran Lindblad (m), Lennart Klockare (s), Ronny Olander (s), Sven-Erik Sjöstrand (v), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Mona Berglund Nilsson (s), Margareta Cederfelt (m), Göte Wahlström (s), Björn Leivik (m), Kalle Larsson (v) och Désirée Pethrus Engström (kd).

Särskilt yttrande

Rose-Marie Frebran (kd), Gustaf von Essen (m), Birgitta Carlsson (c) och Désirée Pethrus Engström (kd) anser:

Utskottet har i sitt yttrande inte tagit ställning i sak till huvudförslagen i propositionen. Vi har därför inte haft anledning att anmäla avvikande mening men vill på detta sätt markera att vi motsätter oss regeringens förslag om möjlighet för registrerade partner att få adoptera barn. Propositionen bör i detta avseende enligt vår mening helt eller delvis avslås. Vi står dock bakom utskottets yttrande rörande förslaget om en homosexuell sambos rätt till tillfällig föräldrapenning, ett förslag som är fristående från adoptionsfrågan. Vi instämmer också i vad utskottet anfört om de s.k. pappadagarna eftersom problemet föreligger redan i dagens lagstiftning.